

УДК 811.161.2'367.332.7

„КОЛИ ЕПІТЕТ Б'Є СТІЛОЮ У САМУ ЩОНАЙГЛИБШУ СУТЬ...” (Епітет у предикаційній структурі простого речення)

У статті розглянуто логічне, інтонаційне та семантико-стилістичне виокремлення епітетної конструкції, внаслідок чого можуть відбуватися порушення узвичаєних семантико-синтаксичних відношень у змістовій структурі висловлення.

Ключові слова: епітет, актуалізація, предикація, вторинна предикатна синтаксема, нереченнева пропозиція.

Елена Кульбабская, Мария Галушка

Епітет в предикаційній структурі простого речення

Предметом описання в статті стали логічні, інтонаційні та семантико-стилістичні особливості епітетних конструкцій, завдяки яким в змістовій структурі речення можуть порушуватися звичайні семантико-синтаксичні відношення.

Ключевые слова: епітет, актуалізація, предикація, вторинна предикатна синтаксема, нереченнева пропозиція.

Olena Kulbabska, Mariya Galushka

An epithet is in the predikaciyniy structure of a simple sentence

The logical is considered in the article, intonation and semantiko-stylistic selection of epithetnoy construction, as a result there can be violations of generally accepted semantiko-syntactic relations in the semantic structure of utterance.

Keywords: epithet, actualization, predikaciya, second predikatna sintaksema, nerechenneva suggestion.

У процесі пізнавальної діяльності людини особлива роль належить мові – найважливішому засобові суспільної комунікації та обміну набутим досвідом. „Будучи пов'язаною з дійсністю, мова не відбиває її, а відтворює за посередництва своєрідних знаків. Результати такої відтворювальної діяльності як індивідуальних мовців, так і мовних спільнот формують картину світу, тобто відповідне кожному конкретному періоду бачення, сприйняття й розуміння світу в усій його розмаїтості” [9, с. 3]. На думку А. Мойсієнка, поняття „бачити світ” стосується взагалі творчості – не тільки літературної, і є, по суті, відправним пунктом всякого творчого процесу, і, нарешті, індикатором цінності мистецького твору [13, с. 58], зокрема, якщо йдеться про текст поетичний, у якому виявляємо особливий спосіб мислення, відтворюємо світ через конкретно-чуттєві образи. Дослідник справедливо зауважує: митець і сам осягає істинність людського буття, і здатен „прочинити двері” в нове, ще не відоме читачеві, іншими словами, здатен відтворити правду життя в усій її багатогранності. [...] І коли це „передбачення” – не шаблон, не „перелопачування” сцен і фактів, а тонке осцилографування світу, створеного письменником, тоді воно здатне приносити естетичну (і не тільки естетичну) насолоду не меншою мірою, ніж художній твір” [13, с. 58].

Одним із найчастіше вживаних образних засобів у поетичній мові є *epithet*, художнє, естетично-марковане означення, яке зазвичай посідає місце біля дистрибута, семантично реалізує атрибутивні значення та має різні граматичні засоби вираження. Механізми функціонування епітета розкрито в працях Ф. Буслаєва, О. Потебні, Б. Томашевського, В. Виноградова, В. Жирмунського та ін. В україністиці зазначені фігури якості стали предметом дисертаційних досліджень (І. Бабій, О. Волошиної, Л. Гливінської, Л. Пустовіт, О. Сидоренко, Л. Шутової та ін.), створено їх типологічну класифікацію (праці С. Єрмоленко, Л. Мацько, І. Качуровського, М. Коцюбинської, П. Волинського, А. Ткаченка та ін.). Хоча в сучасній лігнвопоетиці активно досліджують художні тропи, проте окремих розвідок, присвячених вивченню функцій епітетів у системі засобів вторинної (секундарної, додаткової, напівфразної, прихованої) предикації, небагато, точніше – окреслену проблему розглянуто фрагментарно, принагідно. Мета цієї статті – з'ясувати семантико-прагматичний потенціал епітетних конструкцій як вторинних предикатних утворень у структурі простого поліпропозитивного речення. Спробуємо визначити, як завдяки актуалізованому (від лат. *aktualis* – реальний, сучасний) виокремленню одного з компонентів епітетної конструкції поглиблюється образно-змістова будова художнього тексту, як він збагачується новими предикативними лініями, набуваючи здатності виражати реальні ситуації, складну думку мінімальними мовними засобами. У цьому аспекті важливим постає твердження В. Виноградова:

„Знання правил складання смислів, що почасти спирається на дослідження законів взаємодії граматичних і семантичних рівнів слова, з одного боку, і законів сполучення слів, а також поєднання словосполучень і фраз з іншого, допомогло б чіткіше відтворити систему функціонування і слів – відношення всіх цих мовних одиниць у структурі мови та в мовленнєвій комунікації” [4, с. 5].

Матеріалом дослідження обираємо поетичні твори Володимира Сосюри, оскільки зіставлення специфіки поетичного та прозового мовлення дає підстави для несподіваних висновків про те, що „в поетичній мові відбувається спеціальне порушення літературної мови, тобто актуалізація” [15, с. 406]. Не заперечуючи можливість такого використання поняття, А. Загнітко зазначає, що термін „**актуалізація**” застосовують на позначення різноманітних способів виділення мовцем на різних рівнях (лексичному, семантичному, морфологічному, словотвірному, синтаксичному, інтонаційному, акцентно-логічному, графічному) письмового й усного мовлення комунікативно значущих центрів тексту. Під *комунікативним центром* мовознавець має на увазі будь-який елемент тексту: слово (зокрема і службове), словосполучення, звертання, парцелят тощо [8, с. 68]. „У процесі побудови **комунікативної перспективи** в мовленнєвому акті мовець може актуалізувати *будь-який* [курсив наш. – авт.] елемент висловлення” [Там само]. О. Селіванова наголошує, що „...в побудові комунікативної перспективи бере участь уся множинність комунікативних елементів, причому комунікативними елементами вважаються усі члени речення” [18, с. 52], серед яких і епітетна конструкція.

За спостереженнями О. Селіванової, епітет у сучасній стилістиці визначають у кількох аспектах [17, с. 145]: у *широкому розумінні* – це будь-яке означення, що його вживаємо для вирізнення предмета думки, для називання ознаки – чи то постійної, узвичаєної, що часто повторюється і відома мовцям, чи то особливої, оригінальної, яку помітив тільки автор, яка пов’язана з конкретним текстом, з індивідуальним авторським стилем [2, с. 3]. Інше, *вужче розуміння* епітета охоплює лише художні, емоційно-образні означення, що відзначаються оригінальністю, нечастим вживанням, індивідуальним змістовим наповненням (П. Дудик, М. Пентиліук, О. Пономарів, Л. Мацько, А. Мойсієнко та ін.). Межа між цими двома типами епітетів-означень досить умовна: нерідко звичайне широковживане означення набуває в художньому контексті нових асоціацій, нового естетичного змісту, перетворюючись на яскравий образ [2, с. 3]. Спостережено в науковій літературі й уточнене визначення з урахуванням конструктивних реалізацій: „Епітет – естетично-маркований атрибут, що має широку формально-граматичну структуру, теоретично необмежене образно-означальне лексичне наповнення, підтримуване контактним і дисконтактним актуалізатором і відповідає на питання граматичного означення *який? як?*” [19, с. 124]. Ю. Лотман відзначає знаковий характер мовної одиниці зображувального типу, перетворення словесних знаків різної структури в художньому тексті у вторинні, необхідні автору образи, – іконічні знаки: „Для цього вторинного зображувального знака [...] характерні два взаємопов’язані аспекти: подібність і відмінність з означуваним об’єктом” [11, с. 73–74].

Отже, кожне із значень слова (або кожний елемент значення) потребує певних умов для своєї *актуалізації* – логічного, інтонаційного вираження інформативно значущого компонента висловлення [7, с. 128]. За актуалізації спостерігаємо порушення узвичаєних синтаксично-семантичних зв’язків у словосполученнях, реченнях, змістове виокремлення слова завдяки несподіваним асоціативним зв’язкам його з іншими поняттями [21, с. 4]. Засобами актуалізації, за Н. Гуйванюк, слугують частки, виразна (виділювана) інтонація, порядок слів, паузація і логічний наголос [7, с. 128]. На думку С. Кацнельсона, крім актуалізації, слова в мовленнєвому контексті, потребують ще й уточнення їхніх зв’язків і відношень з іншими словами в реченні, зумовлених певним типом валентності [10, с. 158–159]. Зокрема, в актуалізації предмета, дії чи стану вагому роль відіграють різні типи атрибутивної характеристики, тобто вживання синтаксем, не зумовлених *формальною валентністю* основного Vf-предиката. І. Вихованець називає такі компоненти „вторинними предикатними синтаксемами” [5, с. 139], розрізняючи серед них предикати якості, міри, ступеня, інтенсивності тощо. Проте наявність вторинних предикатів у простому поліпропозитивному реченні спричинена двома основними чинниками: *змістовою валентністю*, що „уможливлює виявлення смислових, мисленнєвих категорій” [10, с. 161], а також „*умовами синтаксичних трансформацій*” [там само, с. 162]. Ця думка важлива для характеристики „навантаженого предикацією епітета” [6, с. 38], що імпліцитно розкриває основний зміст речення, будучи семантичним центром пропозиції. Наприклад: *Хитає вітер на бігу волошки*

мрійно-сині (т. II, с. 63)²² // *Хитає вітер на бігу волошки, що (є) мрійно-сині; І над столом портрет Шевченка в вінку із квітів польових* (т. II, с. 99) // *І над столом портрет Шевченка, який обрамляє вінок, сплетений із квітів, що ростуть на полі; Вже світання огні за рожевим вікном над тобою розквітли крилато* (т. II, с. 140) // *За вікном, що (є) рожевим, уже розквітли огні світання, ніби крила; „Ти не син України!” – закричала йому і побігла Галина тінню чорною в тьму... // ...побігла Галина, неначе чорна тінь, у тьму* (т. II, с. 188); *Розливається кров і по жилах тече, ніби пахне вона лободою...* (т. I, с. 22) // *Розливається кров і по жилах тече, і кров ніби пахне, як лобода.*

„Актуалізація певної синтаксеми як відповідної актуалізованої синтагми у структурі висловлення є підставою для набуття нею різноманітних значень, поліфункційності, напівпредикативності тощо, а висловленню загалом – окрім основної змістової лінії в комунікативній структурі, ще й додаткових змістових ліній, виражених імпліцитно (контекстуально чи підтекстово)” [7, с. 128].

Мінімальним контекстом, у якому актуалізується значення слова, є **конструкція** – синтаксична одиниця-структура, компоненти якої перебувають у певних змістових відношеннях.

Л. Чеснокова розмежує абстрактне тлумачення конструкції (поняття) і реалізацію конструкції [21, с. 17]. На думку дослідниці, конструкція в її абстрактному розумінні має три види найузагальненіших ознак, три параметри. **Синтаксичний параметр** зумовлений характером сполучуваності (облігаторної, факультативної), кількістю компонентів, специфікою їхніх синтаксичних категорій і, нарешті, конкретними формами сполучуваних компонентів, напр.: *І все, куди не йду, холодні трави снітається, /.../ де вулиці п'янить солодкий дух акацій...* (т. I, с. 22).

Морфологічний параметр конструкції ґрунтується на релевантності / нерелевантності певних морфологічних ознак сполучуваних словоформ, напр.: *Розтопленим сріблом блищать річки* (т. I, с. 39).

Лексико-семантичний параметр конструкції спричинений ознакою обмеженості / необмеженості її компонентів щодо лексико-семантичних груп (інколи лексико-семантичних полів), напр.: *А даль широка, вільна, синьоблуза... Вони летять... Далекі їх путі! Услід хита їм листям кукурудза і соняшники зорять золоті* (т. II, с. 206).

Три складники конструкції (синтаксична, морфологічна та лексична), за нашими спостереженнями, взаємодіють у різний спосіб. Розглянемо умови актуалізації епітетів з огляду на зазначені параметри. Порівн.: 1. *Селянин, і шахтар, і матрос, і в руді золотій робітник...* (т. I, с. 35); 2. *Десь поїзди одмірюють хвилини колесами по рейках золотих* (т. II, с. 206); 3. *Вже за обрієм блиснуло золоте зорі весло...* (т. II, с. 112); 4. *І шумлять діброви золоті* (т. II, с. 166); 5. *І рветься з грудей золотий спів* (т. I, с. 61); 6. *До ясних висот пронесе він серця золотого чистоту, що дав йому народ* (т. II, с. 147); 7. *Якби мені ви написали, моє ви сонце золоте!* (т. II, с. 101).

У наведених конструкціях збігаються синтаксичні параметри, морфологічні показники, проте лексичні параметри відмінні. Сполучуваність прикметникового епітета *золотий* у значенні „зроблений із золота або покритий, оздоблений золотом чи позолотою” [3, с. 381] обмежена словами певної семантичної групи (1,2 речення); на противагу цьому сполучуваність лексеми *золотий* у значеннях „кольором та блиском схожий на золото, блискучо-жовтий” (3,4 речення); „мелодійно-дзвінкий, чистий (про звук, голос, сміх тощо)” (5 речення); „дуже цінний, вартий поваги” (6 речення); „дорогий, любий” (7 речення) [там само] обмежена словами зовсім іншого семантичного поля. Отже, епітети як носії атрибутивних відношень, беручи участь в актуалізації того чи того значення, водночас виконують функцію „диференціаторів значень” [22, с. 20], „засобу факультативної актуалізації” [10, с. 71]. Так, прикметник *срібний* у поетичних номінаціях став епітетом на семантичному зміщенні ознаки кольору металу (срібла) плюс дієслівної ознаки (мерехтить, міниться), а також за звуком (переливчасті звуки). Кількість і ступінь глибини стягнутих пропозицій, за нашими спостереженнями, зумовлена характером семної структури епітета, його лексичним значенням, способом творення ад’єктива (дериважацією), типом пресупозиції, ступенем зрушення сполучуваності з опорним словом, семантичною структурою речення, ширшими контекстуальними умовами.

Значна семантична ємність, сигніфікативні й предикатні властивості зумовлюють належ-

²² Приклади наводимо за виданням: Сосюра В. Твори : у 2-х т. / Володимир Сосюра. – К. : Дніпро, 1978.

ність прикметників, дієприкметників, прислівників, іменників, що функціонують у художньому тексті як епітети, до слів з пропозитивним типом значення, тобто значенням, наближеним до семантики речень [1, с. 70], порівн.: *Рідний край нікому не збороти* (т. I, с. 149) // *Край нікому не збороти, якщо він рідний; Омиті росами квітки розтулюють повіки* (т. I, с. 166) // *Квітки розтулюють повіки, коли їх омила роса.*

Для речень досліджуваного типу характерні асиметричні відношення між формою і змістом, суть яких полягає в тому, що одне означувальне може мати кілька означуваних і навпаки (Н. Арват, В. Гак, О. Москальська, Т. Алісова, М. Кормиліцина та ін.). До того ж до семантико-синтаксичної будови простого речення входить кілька номінацій ситуації, одна з яких розгорнута в суб'єктно-предикатну структуру (N₁Vf), інші – згорнена (імпліцитна): *Виходить з будки чорнобрива мати...* (т. II, с. 132) // *Виходить з будки мати + Мати (ε) чорнобрива; Безсонно нам розлуку шумлять ясени* (т. I, с. 265) // *Ясени шумлять нам про розлуку + Ясени не мають сну; А вгорі золотим медальйоном теплий місяць над морем пливе* (т. I, с. 29) // *А вгорі над морем пливе місяць + Місяць (ε) теплий + Місяць нагадує медальйон + медальйон (ε) золотий.*

Мовознавці тлумачать нереченнєвий тип пропозицій як результат трансформації дієслівної пропозиції, її семантичний еквівалент (І. Вихованець, К. Городенська, Л. Кадомцева, К. Шульжук, І. Кононенко та ін.).

На думку А. Мойсієнка, епітетне слово в системі художнього твору маємо розглядати не лише в стосунку до окремої (означуваної) лексичної одиниці, а й до загального текстового континууму [14, с. 92]. У цьому аспекті художнє означення виражає змістово-концептуальну інформацію [6, с. 28], повідомляючи читачеві індивідуально-авторську інтерпретацію відношень між явищами, розуміння їхніх причинно-наслідкових зв'язків, їхньої значущості в соціальному, економічному, політичному, культурному житті народу.

У художньому мовленні епітет як образний естетично маркований атрибут має основні граматичні категорії для свого формування і форми вираження. Так, ад'єктивні епітети (структурна схема Adj N₁), розкриваючи інформативний та емоційний зміст віршового твору, або зберігають фольклорне походження (*срібний місяць* (т. I, с. 166); *золотий човен* (т. I, с. 19); *берізки голі* (т. I, с. 20); *темні очі* (т. I, с. 22) та ін.) і стають прийомом стилізації (*Місяць за хмари сховався давно... Спи ж, мій маленький, слухняний синок* (т. I, с. 54), або набувають переносного, образного значення, як-от: *І знову, як тоді, покірнеє обличчя вишнево зацвіло під поглядом моїм...* (т. I, с. 32); *Там під вітром печальна шипшина про минуле на сонці шумить* (т. I, с. 67); *Золотими літерами сонце на панелі пише про любов...* (т. I, с. 70); *По блакитному трапу сходить сонце над маревом нив* (т. I, с. 86).

Сполуки з метафоричними епітетами мають власні структурно-семантичні особливості, що їх виявляємо у психологічній насиченості та уяскравленій асоціативності цілого значення завдяки злиття виокремленого явища з його художнім означенням. Характер асоціації в кожному конкретному контексті виявляє свою специфіку й визначає той глибокий підтекст, у прочитанні якого орієнтиром стає художня манера автора. Відзначимо, що в конструкціях із препозитивним епітетом логічно наголошуваними є як означуване, так і означальне. У разі постпозиції ад'єктивного епітета цього не спостерігаємо: інтонаційну зв'язність конструкції тут дещо порушено, адже між означуваним та означальним чуємо невелику паузу, як-от: *Жовте листя, оголені віти, синій холод іде з вишини... По капустах бігають діти і солодкі їдять качани. /.../ Скоро зійдуться хмари у сині, дощ полле на поля золоті, буде гарно у ночі осінні кукурудзу пекти на плиті* (т. I, с. 76). М. Луценко, ведучи мову про предикативну природу слова, відзначає перехід одного з партнерів предикації в атрибут: „не випадково те, що функція якісного означального приписується дієсловам, прислівникам, прикметникам, відмінковим формам, формам числа тощо. Все це наслідки модифікації первинного предикативного зв'язку. Видозміна, „гра” смислів ґрунтується на окремішності елементів предикації в сумі: [...] від **a=a** до **a+v**... Функція атрибута породжує сприйняття означуваного як частини цілого – в рамках структури **a+v** відбувається звуження значень (тому неможна сказати *говорил голосом*, тільки *говорил тихим голосом* и т.п.)” [12, с. 175]. Порівн.: *І пелюстки свої блакитні під сонцем пролісок розкрив* (т. I, с. 114) // *Під сонцем пролісок розкрив пелюстки + Пелюстки є блакитні.*

Дієприкметникові епітетні конструкції мають виразний динамічний характер, напр.: *Не любиш ти мене. У мареві одчаю горить моя душа, і за минулим жаль на частки серце рве, розбризкуючи густо на цім папері кров загублених надій* (т. I, с. 120). Щодо семантичних

особливостей конструкцій типу Part I N₁, то вони зазвичай відтворюють стан розпачу, безнадії, тривоги, напр.: *Заплакане* лице минулої любові між зорями пливе (т. I, с. 123); *За бомбами ниви роздерті, за спалені села й міста, за все, що приречено смерті, відплатить Вітчизна свята* (т. I, с. 127).

Часто в поетичних текстах натрапляємо на специфічні епітетні конструкції, що відповідають структурній схемі N₁ N₁ і за морфологічним виявом головного і залежного компонентів належать до словосполучень субстантивного типу. Проте в художньому тексті епітет-прикладка – це не лише субстантивний атрибут чи інша назва певного предмета, а зіставлення, порівняння останнього з цілою образною ситуацією, конкретно-чуттєвою картиною на основі семантики тотожності, властивої іменній конструкції з прикладкою. Наприклад: *Ну, як тепер живе Горошиха-вдовиця, що Федька – син її, застреляний вночі?..* (т. I, с. 23); *Знову, як троянда, розцвіте крилата Україна-мати* (т. I, с. 139); *Я бачив: сивини, сльози-роси спливали по них* (т. I, с. 197).

Епітетна конструкція, виражена іменником-прикладкою, поєднує атрибутивну та компаративну семантику, будучи перехідною між прикметниковим епітетом та порівняльною сполучниковою структурою. Попри відмінності і граматичні, і поетичні, ад'єктивні епітети більш зображальні, тоді апозитивні – конкретніші, оскільки субстантив зумовлює уявлення в сумі кількох ознак як назва реалії, на що свого часу звертав увагу ще О. Потебня: „Відмінність між означальним прикметником й означальним іменником полягає в тому, що в останньому ознака не прямо приписується відомій субстанції, а через посередництво іншої субстанції” [16, с. 105].

У такий спосіб епітет виступає в поезії ефективним засобом персоніфікації образу, зокрема, епітети-прикладки в поетичній мові Володимира Сосюра – продуктивний засіб творення мовного образу та динаміки тексту загалом, що увиразнюють та доповнюють при цьому певні семи іменника, створюють своєрідне складне поняття з чітко окресленим спрямуванням на чуттєвий ефект.

Серед художніх засобів поетичного тексту особливе місце посідають також прислівники, якісний та кількісний склад яких значно змінився, що й обумовило появу теорії придієслівного означення (Н. Сидяченко). У сучасній мові, відзначає С. Кацнельсон, „прислівник корелює з підметом, хоча таке співвідношення не позначено більше узгодженням, а є смисловим. [...] фраза *он спить спокійно*, означає, що „во время сна он был спокоен” [...] якісне слово у певному сенсі навіть стало більш предикативним [10, с. 71]. Прислівниковий епітет завдяки своїй функціональній ролі – виступати ознакою дії – посилює динамізм поетичної художньої образної структури (Л. Шутова), виконуючи низку важливих функцій: 1) **описову**, завдяки чому читач може уявити, „побачити” красу навколишньої природи: *Проміннями яркіш весна навколо гляне* (т. I, с. 210); 2) **пізнавальну**: адресат отримує додаткову інформацію про предмет зображення: *Я про все співаю молодо і дзвінко* (т. I, с. 185); 3) **експресивну**, оскільки передає настрій ліричного героя, його переживання, емоції: *Зоря у срібному інеї перлинно грає* (т. I, с. 172); 4) **оцінювальну**, передаючи ставлення мовця щодо відповідної ситуації: *Як не б'юсь я з годинами люто – час мене переможе в бою* (т. I, с. 177); 5) **естетичну**, що виявляє себе у витонченості висловів, у прирощеннях смислів, допомагаючи розкрити тему та ідею твору: *Життя летить вперед невідборимо, і ти за ним... не спізнуйся, поет!* (т. I, с. 178).

Отже, у поетичній мові узуальні та оказіональні прислівники активно долучаються до створення художніх образів і завдяки прирощенням смислів виступають активними стилістамими.

За нашими спостереженнями, В. Сосюра дуже часто вживає епітетні конструкції як сурядні ряди, які можна назвати *ланцюжковими епітетами*: *Падали сніжинки лагідно і млисто на моє обличчя* (т. I, с. 61); *А в ній – козацьке тіло біле, на ній під місяцем цвіти* (т. I, с. 154); *Наші села широкі, барвисті* (т. I, с. 189). Улюбленими стають комплексні образи, побудовані на принципах градації, зіткненні понять, напр.: *Зірки в рядки стають ясні, і голубі, і соколині* (т. I, с. 155); *Далеко, глибоко, глибоко електровоза дальній біг і шахтарів спокійні кроки в продольних довгих і лунках...* (т. I, с. 224).

Найчастіше епітети різних морфологічних груп виступають компонентами метафори, метонімії, перифрази, порівняння, оксюмору та пояснюють ту чи ту ознаку відповідно до певної життєвої ситуації і певного художнього завдання, наприклад: *зорний спів* (т. II, с. 308); *глід червоноокий* (т. II, с. 9); *ескімосе мляворухий* (т. II, с. 17); *золотий коток* (про сонце) (т. II, с. 28); *живі труни* (т. I, с. 186); *відьма-гарячка* (т. II, с. 12).

Або в широкому контексті: *Стебельця росяні конвалії тобі вклоняються до ніг* (т. I, с. 229); *Зоря у срібному іней перлинно грає* (т. I, с. 172); *Садом сонцерадісним, як коханий край, ти цвіти, омріяна, і не одцвітай* (т. I, с. 118); *Але довго платок одинокий малинів за холодним вікном* (т. I, с. 30); *То була тиха ніч-чарівниця* (т. II, с. 54); *Це було на острові Цейлоні, де цвітуть веселкою гаї* (т. I, с. 69) тощо.

Отже, навантажений предикацією епітет актуалізує словесно-художню образність висловлення (за Лесею Українкою, „ділий світ живе у кожному слові”), створює особливу конотативну семантику віршового тексту, зумовлює відхід від стандарту, експресивність. За створеними поетичними образами, і простими, і складними, можна судити про оригінальність письменницького таланту, про співвідносність концептуально-художнього мислення та способів і засобів його виявлення на словесно-мовно-естетичному рівні.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл: логико-семантические проблемы: [монография] / Н. Д. Арутюнова. — М.: Наука, 1976. — 383 с.
2. Бирик С. П. Словник епітетів української мови / С. П. Бирик, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт; за ред. Л. О. Пустовіт. — К.: Довіра, 1998. — 432 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — Київ, Ірпінь: Перун, 2005. — 1728 с.
4. Виноградов В. В. О взаимодействии лексико-семантических уровней с грамматическими в структуре языка / В. В. Виноградов // Мысли о современном русском языке: сборник. — М.: Просвещение, 1969. — С. 5—23.
5. Вихованець І. Р. Граматика української мови: Синтаксис: підручник / І. Р. Вихованець. — К.: Либідь, 1993. — 368 с.
6. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. — М.: Наука, 1981. — 138 с.
7. Гуйванюк Н. Актуалізація як умова каузативного ускладнення комунікативної семантики висловлювання / Ніна Гуйванюк // Семантика мови і тексту: зб. статей VIII Міжнародної конференції, 22–24 жовтня 2003 р.; ред. кол.: В. І. Кононенко (голова) та ін. — Івано-Франківськ: Плай, 2003. — С. 126—131.
8. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису: монографія / А. П. Загнітко. — Донецьк: ДонНУ, 2006. — 378 с.
9. Калашник В. С. Образно-сміслова єдність як засіб і знак у поетичній картині світу / В. С. Калашник // Вісник Харківського університету імені В. Н. Каразіна: Актуальні питання сучасної філософії. — № 538. — Вип. 34. — Харків: ХНУ, 2002. — С. 3—11. — (Серія: Філологія).
10. Кацнельсон С. Д. Категории языка и мышления: Из научного наследия / С. Д. Кацнельсон / отв. ред. Л. Ю. Брауде. — М.: Языки славянской культуры, 2001. — 864 с.
11. Лотман Ю. М. Структура художественного текста / Ю. М. Лотман. — М.: Наука, 1970. — С. 14—28.
12. Луценко Н. Предикативная природа слова [Текст] / Николай Луценко // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць / укл.: Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін.: у 2-х ч. — Ч. I. — Донецьк: Дон НУ, 2003. — Вип. II. — С. 166—177.
13. Мойсієнко А. К. Мистецтво бачити світ / А. К. Мойсієнко // Актуальні проблеми філології та перекладознавства: зб. наук. праць: у 2-х ч. — Ч. 2. — Хмельницький: ХНУ, 2007. — С. 57—61.
14. Мойсієнко А. К. Слово в апперцепційній системі поетичного тексту: Декодування Шевченкового вірша: монографія / А. К. Мойсієнко. — К.: Правда Ярославичів, 2006. — 212 с.
15. Мукаржовский Я. Литературный и поэтический язык; пер. с чеш. А. Г. Широковой / Я. Мукаржовский // Пражский лингвистический кружок: сб. статей. — М.: Прогресс, 1967. — С. 406—423.
16. Потєбня А. А. Из записок по русской грамматике [Текст]: в 4-х т. / А. А. Потєбня. — Т. 1—2. — М.: Учпедгиз, 1958. — 536 с.
17. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. — Полтава: Довкілля-К, 2006. — 716 с.
18. Селиверстова О. М. Констрактивна синтаксическа семантика: Опыт описания / О. М. Селиверстова. — М.: Наука, 1990. — 320 с.
19. Сидоренко О. М. Епітет у поетичній мові Олександра Олеся (семантика і функції): дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 „Українська мова” / О. М. Сидоренко. — Київ, 1994.
20. Сосюра В. Твори: у 2-х т. — Т. 1: Лірика / упор.: П. Д. Моргаєнко, вступ. ст. Б. Олійник. — К.: Дніпро, 1978. — 165 с.; Т. 2: Поєми / упор.: П. Д. Моргаєнко. — К.: Дніпро, 1978. — 221 с.
21. Українська мова [Текст]: [енциклопедія]. — К.: Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. — 824 с.
22. Чеснокова Л. Д. О взаимодействии лексико-семантических, морфологических и синтаксических значений слов / Л. Д. Чеснокова // Вопросы синтаксиса русского языка: сб. ст. — Ростов-н/Д, 1971. — С. 17—25.